

Påvirker det å bli informert om konsekvenser av endringer i stortingvalgordningen velgernes holdninger til den?

En surveyeksperimentell tilnærming¹

Sveinung Arnesen

Forsker II

NORCE, Bergen

sarn@norceresearch.no

Johannes Bergh

Leder valgforskningsprogrammet

Institutt for Samfunnsforskning, Oslo

johannes.bergh@samfunnsforskning.no

Dag Arne Christensen

Forskningsleder

NORCE, Bergen

dach@norceresearch.no

Bernt Aardal

Professor

Institutt for Statsvitenskap, Oslo

Bernt.aardal@stv.uio.no

Sammendrag

Påvirker informasjon om konsekvenser av forslag om å endre stortingsvalgordningen velgernes holdninger til valgordningen? Er endringsvilligheten større blant velgere som «taper» med den nåværende valgordningen? Spørsmålene belyses med bakgrunn i empiri fra tre survey-eksperimenter om 1) økt partimessig proporsjonalitet (bedre mandattelling for mindre partier), 2) økt geografisk proporsjonalitet (sterkere representasjon av de folkerike fylkene) og 3) økt innslag av personvalg. Resultatene viser at informasjon om konsekvenser har svært stor betydning for spørsmålet om økt partimessig proporsjonalitet. Respondenter som fikk informasjon om at forslaget kan svekke representasjonen for de større partiene, og gjøre det vanskeligere å etablere styringsdyktige regjeringer, er spesielt negative. Svarene på spørsmålet om økt partimessig proporsjonalitet er også betinget av hvorvidt respondentene selv stemte på et av de mindre partiene i stortingsvalget i 2017. Det er småpartivelgerne som ønsker en mer proporsjonal valgordning. Vi finner også at det er begrenset oppslutning om forslaget om å fordele stortingsrepresentantene etter antall innbyggere i fylkene. Oppslutningen reduseres ytterligere når respondentene blir informert om det styrker representasjonen til de folkerike valgdistriktene. Et flertall støtter videre forslaget om økt personvalg, og oppslutninger øker noe når respondentene opplyses om at det vil styrke deres egen innflytelse over hvem som blir valgt inn på Stortinget.

Nøkkelord

Stortingsvalgordningen, proporsjonalitet, distriktsrepresentasjon, personvalg, surveyeksperimenter

1. Vi vil takke deltakerne på den nasjonale fagkonferansen i statsvitenskap i Trondheim 2019 samt tidsskriftets konsulenter for svært nyttige kommentarer.

Abstract

Does information about the consequences of proposals to change the Storting electoral system influence voters' attitudes towards it? Is the willingness to change it greater among voters who «lose» with the current electoral system? These questions are illuminated based on empirical data from three survey experiments on 1) proportionality (across political parties), 2) geographical representation (stronger representation of the populous election districts), and 3) increased preference voting. The results show that information about the consequences of the proposals is very important for the respondents' attitudes. In particular, this concerns the issue of increased party proportionality, in which respondents who received information that the proposal may weaken the representation of larger parties and complicate the formation of governments are particularly negative. The responses to the question of increased party proportionality are also contingent on whether the respondents themselves voted for one of the smaller parties in the 2017 Storting election. Voters supporting small parties are especially supportive of changing the electoral system in a more proportional direction. We also find that there is limited support for the proposal to allocate the parliamentary representatives on the electoral districts according to the number of residents living in the districts, and this support is reduced further when respondents are informed that it will strengthen the representation of the more populous parts of the country. Furthermore, a majority of voters supports the introduction of increased preference voting, and this support increases somewhat when respondents are informed that it will strengthen voters influence over who is elected to the Storting.

Keywords

Storting electoral system, Proportionality, geographical representation, preference voting, survey experiments

Innledning

Valgordningen er en av demokratiets viktigste politiske institusjoner. Måten valgordningen utformes på har betydning for partisystemets struktur, muligheten for å danne styringsdyktige regjeringer, graden av representativitet, kandidatutvelgelsen, partidisiplinen og valgdeltakelsen (Farell 1997; Anckar 2002; Norris 2004; Gallagher & Mitchell 2005; Shugart & Taagepera 2017). Endringer i valgordningen kan slik ha stor betydning for dynamikken i det politiske systemet. Tidligere forskning om holdninger til valgreformene både i Norge og internasjonalt har fokusert på politikerne og de politiske partiene (Aardal 2014; Renwick & Pilet 2016). Det er ikke overraskende siden valgreformene først gjennomføres når et tilstrekkelig antall partier finner at endringene er i deres interesse. Vi vet adskillig mindre om velgernes holdninger til endringer i stortingsvalgordningen, og nettopp det er temaet i denne artikkelen.

Tre viktige elementer ligger til grunn for den norske stortingsvalgordningen. For det første er valgordningen proporsjonal, noe som tilsier at et partis andel av stortingsrepresentantene skal ligge nært andelen stemmer partiet fikk ved valget. For det andre ivaretar valgordningen distriktenes interesser ved at disse er sterkere representert på Stortinget enn hva folketallet i seg selv skulle tilsi. Dette hensynet benevnes i dagens valgordning som arealfaktoren. For det tredje er det partienes rangering av kandidatene i nominasjonsprosessen som avgjør hvem som blir innvalgt på Stortinget, ikke velgernes personstemmegivning. Disse tre sidene ved valgordningen er jevnlig gjenstand for debatt (Aardal 2010, 2014; Føllesdal 2010; Bergh, Christensen, Folkestad, Karlsen & Saglie 2016). Regjeringen har satt ned et valglovutvalg for å gå gjennom og vurdere behovet for endringer i valgordningen blant annet i tilknytning til de overnevnte elementene ved stortingsvalgordningen. Vår artikkel bidrar til debatten ved å studere om velgernes holdninger til disse spørsmålene påvirkes av hvilke konsekvenser ulike endringsforslag kan forventes å ha.

Vi bruker survey-eksperimenter for å studere velgernes holdninger til endringer i: 1. Partimessig proporsjonalitet, 2. Geografisk proporsjonalitet og 3. Personvalget. Vi undersøker om respondentenes holdninger til endringer i disse tre elementene i valgordningen påvirkes av varierende informasjon om reformforslagenes konsekvenser. For eksempel, hvordan vurderer velgerne balansen mellom forholdsmessig representasjon for de politiske partiene

på Stortinget, opp mot prinsippet om styringsdyktige regjeringer? Er endringsviljen større blant velgere som «taper» (småpartivelgere) med den nåværende valgordningen? Er velgerne holdninger til overrepresentasjonen av de mindre folkerike fylkene (valgdistriktene) i stortingsvalgordningen betinget av hvilke utslag det har for fylket de selv bor i? Hvordan vurderer velgerne balansen mellom velgerne og partienes innflytelse over hvem som skal velges til Stortinget? Dette er komplekse spørsmål som man ikke kan forvente at alle respondentene har velutviklede holdninger til. Nettopp derfor er det nyttig å gi respondentene kontekstuell informasjon. Når denne informasjonen varierer kan vi undersøke om holdningene skifter som følge av informasjonen, og i så fall på hvilken måte. Eksperimentene sammenligner svar basert på ulik kontekstuell informasjon mot svarene fra kontrollgrupper uten slik informasjon.

Det er utfordrende å formulere spørsmål om reformer av valgordningen både fordi temaet er komplisert, men også fordi konkrete reformforslag kan ha en rekke ulike (også ikke-intenderte) konsekvenser. I våre eksperimenter eksponerer vi respondentene for endringer i valgordningen der kun noen få mulige konsekvenser aktualiseres. Artikkelen starter med en kort gjennomgang av utformingen av, og debatten om, den eksisterende valgordningen relatert til de tre reformforslagene. Så diskuteres den teoretiske antagelsen om at endringsvilligheten antas å være større blant velgere som «taper» med den nåværende valgordningen. Deretter gjør vi rede for datagrunnlaget og utformingen av de tre eksperimentene. Vi presenterer så resultatene før implikasjonene av analysene diskuteres.

Den nåværende stortingsvalgordningen og dens politiske konsekvenser

Selv om valgordninger representerer en stabil ramme for gjennomføringen av valg, må de også være dynamiske i den forstand at de fanger opp vesentlige sosiale og politiske endringer. Hvis det ikke skjer, kan velgernes tillit til valgene svekkes. Ulike valgsystemer legger også svært forskjellig vekt på hva som oppfattes som rettferdig eller ikke (Urwin 1977; Valen 1985; Laver 1996; Carey & Hix 2011). Når utformingen av valgordningen diskuteres, står gjerne to hensyn mot hverandre: dels hensynet til at det skal være mulig å danne styringsdyktige regjeringer og dels hensyn til «rettferdighet» og representasjonsbredde. Det sistnevnte uttrykkes i slagordet «én velger, én stemme, én verdi». St-Vincent, Blais og Pilet (2016: 75) peker for eksempel på at: «A good system should be representative of citizens' preferences while preventing the government from becoming so fractionalized that no one can be held responsible for decisions». Balansen mellom disse hensynene har også preget den norske valgordningsdebatten (se Aardal 2014).

Andrew Reynolds har i en omfattende studie av valgreformene i proporsjonale valgsystemer funnet en generell tendens til at ordningene blir stadig mer proporsjonale (Reynolds 2011: 76-77). Dette er også tilfelle for den norske valgordningen (Aardal 2010, 2014). Da direktevalg ble innført i Norge i 1905, var valgordningen basert på flertallsvalg i enmannskretser. Ordningen ga så store mandatgevinster til de to største partiene, Høyre og Venstre, at man gikk over til forholdstallsvalg i 1919. Mandatberegningen skjedde med d'Hondts partallsmetode, noe som fortsatt ga det største partiet en styringsbonus, men betydelig mindre enn med flertallsvalg. For å bedre proporsjonaliteten ble beregningsmetoden i 1952 endret til Sainte-Laguës metode, men med en viktig modifisering: første delingstall ble satt til 1,4 i stedet for 1,0. Dette sikret det største partiet en viss mandatfordel, men i mindre grad enn den gamle ordningen (Aardal 2002). De neste endringene som hadde betydning for partiproporsjonaliteten, skjedde ved innføringen av utjevningsmandater, først åtte fra valget i

1989 og senere 19 fra valget i 2005 (Aardal 2010). Til tross for at valgordningen er blitt mer proporsjonal, er den likevel mindre proporsjonal enn i våre naboland Sverige og Danmark.²

Den geografiske fordelingen av mandatene har til tider vært et like sentralt spørsmål som partiproporsjonaliteten. Det er en lang tradisjon i Norge for at valgdistrikter som ligger langt unna hovedstaden, får flere mandater enn deres andel av velgerskaren tilsier. Fram mot lovendringene i 2003 var imidlertid skjevfordelingen usystematisk og tilfeldig. Noen distriktsfylker ble overrepresentert, mens andre ikke ble det. De største fylkene, som Oslo og Akershus, har gjennomgående vært underrepresentert. I 2003 vedtok man derfor en ordning som gjorde fordelingen både mer systematisk og dynamisk, selv om overrepresentasjonen av distriktsfylker ble videreført. Dette gjøres ved å fordele mandatene etter en veid sum av folketall og areal. Fordelingen justeres hvert annet valg i tråd med endringer i folketallet (Aardal 2010).

Når det gjelder velgernes mulighet til å påvirke valget av kandidater på listen i tillegg til å velge mellom listene, er den i praksis ikke-eksisterende. Velgerne kan stryke kandidater på listene og endre rekkefølgen, men over halvparten av velgerne må gjøre nøyaktig de samme endringene for at det skal ha betydning. Dette har til nå aldri skjedd. Stortingsvalg skiller seg derfor markant fra kommune- og fylkestingsvalg der velgerne har reell innflytelse over personvalget. Innvendingen mot å innføre personvalg også ved stortingsvalg bunner dels i frykt for at partiene skal miste kontrollen over hvem som blir valgt, og dels at balansen mellom ulike grupper av kandidater kan forrykkes gjennom organiserte aksjoner («valgkupp») (Aardal 2014). Internasjonale valgobservatører har kritisert ordningen og anbefalt at man enten gjør personvalget reelt eller fjerner den nåværende ordningen (OSCE/ODIHR 2009). Spørsmålet har vært oppe flere ganger uten å få det nødvendige flertall og er sendt over til behandling i det nye valglovutvalget.

Holdninger til valgreformer

Hvor sterk er endringsvilligheten blant velgerne? Og hvem er de endringsvillige? For å besvare disse spørsmålene har forskningen tatt to retninger. Den ene, *demokratitilfredshetsforskningen*, studerer valgordningens legitimitet ved å undersøke velgernes tilfredshet med demokratiet, eller deres tillit til myndighetene og ulike politiske institusjoner (Bowler & Donovan 2007). Denne forskningen gir viktig informasjon om hvor sterkt knyttet befolkningen er til de eksisterende politiske institusjonene. Ett funn er blant annet at innbyggerne er mer fornøyde med demokratiet i land som benytter seg av proporsjonale valgordninger og har et visst innslag av personvalg (Farrell & McAllister 2006). Effektene av disse valgssystemvariablene forsvinner derimot når det tas hensyn til forhold som korrupsjon og inntekt-sulikhet (Donovan & Karp 2017; Renwick & Pilet 2016). Hensikten med denne forskningen er å undersøke hvilke egenskaper ved valgordningen som gir høy tillit blant velgerne, men den forteller oss lite om velgerne er villige til å endre valgordningen og dermed viktige sider ved de nåværende demokratiske institusjonene.

Vår tilnærming er inspirert av den *partifokuserte* retningen, der de politiske partienes synspunkter på valgreformer vil være avhengig av hvordan de selv kommer ut, gitt ulike endringsforslag (Bowler & Donovan 2007). Aardal (2010: 75) uttrykker det slik: «En valgord-

2. I det danske folketingsvalget i 2019 økte disproporsjonaliteten betydelig sammenliknet med tidligere valg da to partier (Stram Kurs og Kristendemokratene) fikk en oppslutning like under sperregrensen på 2%. Gallaghers indeks (LSq), som måler graden av disproporsjonalitet, ble 2,39. Disproporsjonalitet i Danmark er likevel lavere enn i Norge (LSq=3,2 i stortingsvalget 2017), og lav også i internasjonal sammenheng.

ning er et resultat av kompromisser mellom partier som kan ha svært ulike interesser knyttet til utformingen». Partier som kommer dårlig ut av en reform, antas å være skeptiske til endringer, mens partier som vil komme bedre ut, antas å være endringsvillige. For eksempel vil mindre partier støtte et forslag om økt partimessig proporsjonalitet, mens de større partiene vil være opptatt å få et visst «styringstillegg». Spørsmålet er om slik egeninteresse («gruppetenkning») også gjør seg gjeldende blant velgerne (Bowler & Donovan 2007). Kan slike overveielser knyttet til gruppetilhørighet også forklare velgernes holdninger til valgreformer?

Vårt utgangspunkt er at politiske partier og tilhørighet til valgkretser kan fungere som «filtre» når innbyggerne vurderer konkrete valgreformer. Ifølge den såkalte hjemmelagshypotesen antas innbyggerne som har stemt på partier i politikkkutøvende posisjoner, å være mer tilfredse med politikken enn innbyggere som sympatiserer med opposisjonspartiene (Citrin 1974). Tilfredsheten stiger når velgerne får det som de vil. Det er også et vedvarende gap i støtten til det politiske systemet mellom valgvinners («hjemmelaget») og valgtapere («bortelaget») (Dahlberg & Linde 2016). Det er godt etablert at tilfredsheten med demokratiet som sådan er høyere blant velgere som oppfatter seg som valgvinners i nasjonale politiske valg (Anderson et al. 2005; Anderson and Guillory 1997; Esaiasson 2011; Anderson and LoTempio 2002). Velgerne har med andre ord en sterk tendens til å adoptere synspunkter til partier og grupper de føler tilhørighet til (Achen & Bartels 2017). Forskning finner også at velgernes holdninger til demokratiske beslutningsprosesser i stor grad påvirkes av om de oppfatter seg som vinnere eller tapere på avgjørelsen som fattes (Esaiasson m.fl. 2019; Arnesen m. fl. 2019; Marien & Kern 2017).

Spørsmålet er om dette vinner-tapergapet også gjør seg gjeldende for holdninger til valgreformer. Det er få eksperimentelle studier som retter seg inn mot hvorvidt holdninger til valgordninger påvirkes av om endringsforslag går i velgernes favør eller ufavør (se derimot Bowler & Donovan 2007). Holder velgerne fast ved prinsipielle meninger om hvordan valgordningen bør innrettes uavhengig av egeninteresser, eller påvirkes de av om de oppfatter seg som vinnere eller tapere av (endringer i) valgordningen? Vår forventning er at gruppetilhørighet, her målt som parti- og valgkretstillhørighet, påvirker velgernes holdninger til endringer i den norske valgordningen.

Vi antar følgelig at velgerne vurderer de tre reformforslagene ut fra om hvilke konsekvenser de har for dem selv. I eksperimentet om økt forholdsmessig representasjon partiene imellom forventer vi størst endringsvillighet blant velgere som stemte på et av de mindre partiene i stortingsvalget 2017. For å teste dette skiller vi ut velgere som stemte på partier som fikk mindre enn 10 prosent oppslutning ved stortingsvalget i 2017 (KrF, SP, Venstre, SV, MDG, og Rødt) fra velgerne som stemte på et av tre de større partiene (Høyre, Fremskrittspartiet og Arbeiderpartiet).³ Småpartivelgerne kodes 1, mens respondenter som stemte på de tre største partiene, kodes 0. I eksperimentet om økt geografisk proporsjonalitet forventer vi at velgere som bor i fylker som vil miste stortingsmandater (taperne), er mindre endringsvillige enn velgere som bor i fylker som vil få økt representasjon (vinnerne). I analysen av dette reformforslaget skiller vi ut velgere som bor i fylker som vil komme dårligere ut i en slik mulig reform (Finnmark, Troms, Nordland og Oppland), sammenliknet med velgere som bor i andre fylker.⁴ Tapsfylkene kodes 1, de andre fylkene 0. I eksperiment om økt innslag av

3. Det er enkelte skjevheter i partiopplutningen når det faktiske valgresultatet i 2017 sammenliknes med spørsmålet om partivalg i 2017 i Medborgerpanelet. Tallene er som følger (med opplutningen i medborgerpanelet i parentes): Rødt 2,4% (3,9%), SV 6% (8,8%), AP 27,4% (25%), SP 10,3% (9,7%), MDG 3,2% (5,1%), KrF 4,2% (4,6%), V 4,4% (4,6%), H 25,9% (25,7%), FrP 15,2% (11,5%).

4. Det skiller ikke mellom respondenter fra Nord- og Sør-Trøndelag i Medborgerpanelet.

personvalg antar vi kort og godt at velgere som informeres om at det øker deres egen innflytelse, er mer positive til forslaget enn velgere som ikke får slik informasjon.

I tillegg til å undersøke hvorvidt velgernes endringsvillighet er betinget av hvordan de selv kommer ut av de aktuelle reformforslagene, undersøker vi også om det å «tape» på en valgreform påvirker holdningene til hvor lett eller vanskelig det bør være å kunne endre valgordningen. Her forventer vi at velgere som taper på en valgreform, vil mene at terskelen for å endre valgordningen bør være høyere sammenliknet med velgere som kommer godt ut av den samme reformen.

Data og design

Undersøkelsen er basert på data fra *Norsk medborgerpanel*, som er en internettbasert undersøkelse om nordmenns holdninger i ulike samfunnsspørsmål (Ivarsflaten 2018). Dataene er samlet inn av samfunnsforskere ved Universitetet i Bergen og NORCE. Panelet rekrutterer deltakere ved å trekke tilfeldig fra Folkeregisteret, slik at alle innbyggerne i Norge over 18 år har en lik sannsynlighet høyere enn null for å bli invitert som paneldeltaker. Datainnsamlingen for analysen nedenfor ble gjennomført våren 2018.

Undersøkelsen er utformet som surveyeksperimenter. Slike eksperimenter kombinerer styrken til spørreundersøkelser og eksperimenter (Mutz 2011). Respondentene blir tilfeldig delt inn i stimuli- og kontrollgrupper, slik at det eneste som skiller dem forventes å være hvilken «behandling» de får i eksperimentene (Christensen, Arnesen & Midtbø 2019). Denne framgangsmåten gjør oss i stand til å avdekke årsakssammenhenger innenfor rammene av en spørreundersøkelse.

I de tre eksperimentene ble respondentene tilfeldig eksponert for ulike konsekvenser av de respektive forslagene. Den empiriske analysen presenteres ved at vi først beskriver utformingen av selve eksperimentene samt svarfordelingen for de tre reformforslagene. Den sistnevnte framstillingen er gjort enklere ved at vi har slått sammen de som i ulik grad er for eller imot forslagene, og beholdt respondenter som ikke tok aktiv stilling til forslagene i den ene eller andre retningen som en egen kategori. Deretter tar vi for oss resultatene fra selve eksperimentene, før vi avslutter med å undersøke om effektene av de varierende konsekvensene er betinget av om velgerne taper på endringsforslagene. For å gjøre resultatene lettere å tolke har vi snudd og standardisert slik at 100 står for stor grad av enighet i forslagene mens 0 er stor grad av uenighet. Vi starter med resultatene av forslaget om økt partimessig proporsjonalitet.

Eksperiment I: En mer partimessig proporsjonal valgordning

For å belyse holdninger til større forholdsmessig representasjon partiene imellom ble respondentene stilt følgende spørsmål:

Et grunnleggende prinsipp i den norske valgordningen er at velgernes stemmer skal telle likt uavhengig av hvilket parti velgeren stemte på i valget. Enkelte mener at Norge bør endre stortingsvalgordningen slik at det blir et større samsvar mellom et partis andel av stortingsrepresentantene og partiets oppslutning ved valg enn dagens ordning. [STIMULI] Vil du støtte eller motsette deg et slikt forslag om å endre stortingsvalgordningen?

Spørsmålet hadde syv svarkategorier der ytterpunktene var støtter svært sterkt (1) og motsetter meg svært sterkt (7).

Respondentene ble randomisert i tre grupper. De ulike konsekvensene ble introdusert til slutt i spørsmålet for to av gruppene (merket STIMULI). Gruppe 1 bestod av kontrollgrup-

pen som ikke fikk informasjon utover spørsmålet ovenfor. Gruppe 2 ble informert om at: «*Det kan bety at de mindre partiene blir sterkere representert på Stortinget enn i dag*». Gruppe 3 ble fortalt at: «*Det kan bety at de store partiene får færre representanter på Stortinget enn i dag, og gjøre det vanskelig å etablere styringsdyktige regjeringer*».

Svarfordelingen viser at velgerne er delt i spørsmålet om en mer proporsjonal valgordning (se online appendiks Tabell 1). 39 prosent motsetter seg et slikt forslag, mens rundt 34 prosent svarer at de i varierende grad er positive. I overkant av 26 prosent av respondentene har ikke gjort seg opp en klar mening om hvorvidt det bør bli et større samsvar mellom partienes andel av stemmene og deres andel av stortingsrepresentantene enn dagens ordning.

Resultatet av eksperimentet er presentert i den første kolonnen i Tabell 1 (Modell I). Analysen er basert på en enkel regresjonsanalyse med kontrollgruppen som referansekategori. Konstantleddet i tabellen (55,22) er dermed den gjennomsnittlige holdningen i kontrollgruppen, mens de enkelte koeffisientene representerer avvik fra kontrollgruppen. De som ikke fikk kontekstuell informasjon (kontrollgruppen), heller i positiv retning til forslaget, siden midtpunktet på skalaen er 50 og gjennomsnittet for denne gruppen er 55,22. Effektene for eksperimentdummyene viser at det å få informasjon om konsekvensene av forslaget i betydelig grad bidrar til å endre velgerne holdninger. Respondenter eksponert for at forslag kan styrke representasjonen til de små partiene er mindre tilbøyelig til å støtte forslaget (-7,59 prosentpoeng). Enda mer negative er de som ble fortalt at forslaget kan gi svakere representasjon for de større partiene på Stortinget, og gjøre det vanskeligere å etablere styringsdyktige regjeringer. Den sistnevnte informasjonen svekker støtten til forslaget om økt proporsjonalitet med hele 11,7 poeng på skalaen fra 0 til 100. Med andre ord: Det er spesielt argumentet om svekket styringsdyktighet/representasjon av de største partiene som bidrar til lavere oppslutning om forslaget om økt partimessig proporsjonalitet. Slik eksperimentet er utformet kan vi ikke si om det er informasjonen om svekkelsen av de større partiene eller styringsimplikasjonene som har mest å si. I sum er altså velgerne delt i synet på hvorvidt økt proporsjonalitet er ønskelig, men når de blir presentert for informasjon om konsekvensene av et slikt forslag så svekkes støtten. Det gjelder uansett om man beskriver økt proporsjonalitet som en fordel for små partier, eller som en ulempe for store partier/regjeringsdannelsen. I spørsmålet om balansen mellom representasjonsbredde og styringsdyktighet heller velgerne dermed i retning av å legge størst vekt på det sistnevnte.

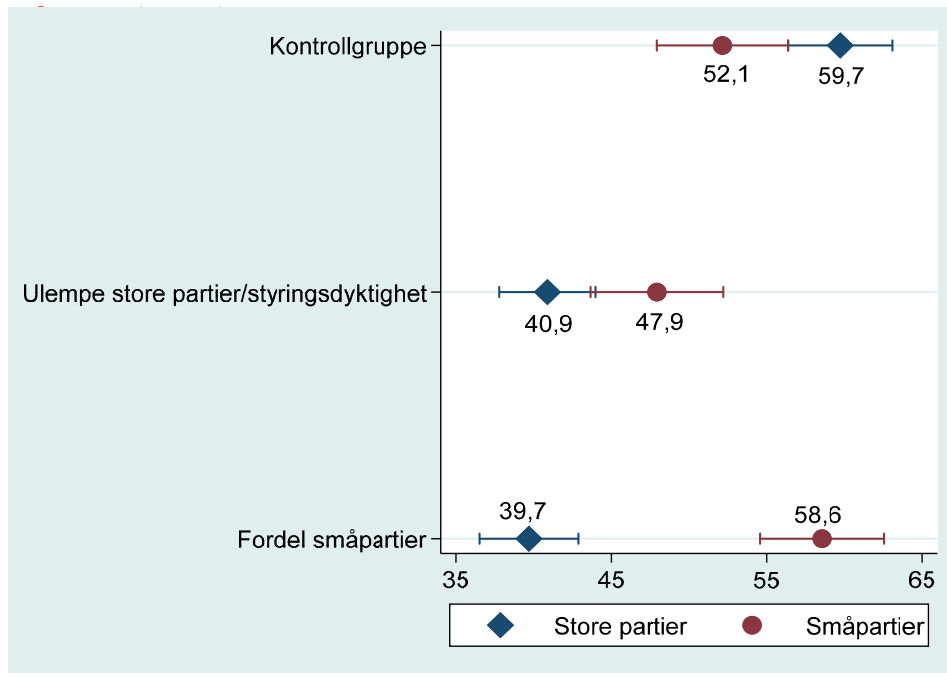
Tabell 1: Regresjonsanalyse av holdninger til økt partimessig proporsjonalitet (Skala 0-100, OLS med standardfeil i parentes).

Variabler	Modell I	Modell II
Mindre partier sterkere representert	-7,59(1,66)***	-20,03(2,36)***
Større partier svekkes/vanskeliggjør styringsdyktige regjeringer	-11,67(1,67)***	-18,84(2,33)***
Stemte mindre parti		-7,58(2,75)**
Mindre partier x stemte mindre parti		26,44(3,78)***
Større partier/styringsdyktighet x stemte mindre parti		14,63(3,854)***
Kollektiv test samspillsledd (F-verdi)		24,61***
Konstantledd	55,22	59,72
N	1399	1096

*** 1-prosentnivået ** 5-prosentnivået

Spørsmålet er om endringsvilligheten er større blant velgere som stemte på et av de mindre partiene i 2017? Svaret på dette spørsmålet finner vi i den andre kolonnen i Tabell 1 (Modell II). I denne delen av analysen mister vi 303 respondenter som enten ikke svarte på spørsmålet om partistemmegivning, ikke stemte i valget eller ikke hadde stemmerett i stortingsvalget 2017. Resultatet tilsier derimot at effekten av å få informasjon om konsekvensene av forslaget i høy grad modereres av hvorvidt respondentene stemte på et av småpartiene i 2017 eller ikke. Den kollektive testen (F-verdien) av samspillsleddet rapportert i den tredje siste raden er klart signifikant (Modell II). De marginale effektene av dette samspillsleddet er vist i Figur 1.

Vi starter med resultatene for kontrollgruppen. Spørsmålet til kontrollgruppen henviser kun til prinsippet om at velgernes stemmer skal telle likt uavhengig av velgernes partivalg, samt at det er rom for et større samsvar enn i dagens valgordning. Det vises ikke til at økt proporsjonalitet kan ha en slagside etter partistørrelse. I kontrollgruppen har faktisk forslaget størst oppslutning blant respondenter som stemte på et av de tre store partiene. Støtten til forslaget svekkes derimot betraktelig blant de tre største partienes velgere når disse blir opplyst om mulige konsekvenser. Støtten reduseres med nesten 19 prosentpoeng når de tre største partienes velgere blir informert om at økt proporsjonalitet kan svekke deres egen representasjon eller vanskeliggjøre regjeringsdannelsen sammenliknet med de tre partienes velgere i kontrollgruppen. Figur 1 viser også at det er størst forskjell mellom respondenter som stemte på små og store partier i gruppen av respondenter som ble eksponert for at forslaget kan medføre sterkere representasjon for de mindre partiene. I denne gruppen har, som forventet, forslaget klart størst støtte blant velgere som selv stemte på et av småpartiene. Det er imidlertid interessant å se at det å få informasjon om at økt partimessig proporsjonalitet kan svekke de større partiene og gjøre det vanskelig å etablere styringsdyktige regjeringer, skaper bekymring også blant småpartienes velgere. Støtten til forslaget reduseres med over 10 prosentpoeng hvis vi sammenliknet disse partienes velgere med de samme partienes velgere som fikk opplyst at forslaget kan øke deres egen representasjonen. I sum viser denne delen av analysen at endringsvilligheten er størst blant respondenter som «taper» på den nåværende valgordningen (småpartivelgerne), men det gjelder kun når respondentene blir opplyst om at forslaget er til deres fordel. Det å bli opplyst om at forslaget kan svekke representasjonen til de større partiene og vanskeliggjøre regjeringsdannelsen, bidrar til å redusere oppslutningen om forslaget også blant velgere som stemte på et av de mindre partiene i 2017. Det er få velgere i datasettet som stemte på partier like over og under sperregrensen på 4 prosent for tilgang til utjevningsmandatene (KrF, MDG, V og R), noe som gjør det problematisk å gjennomføre robuste analyser for enkeltpartier. Likevel er velgere som stemte på disse fire partiene antydningvis svært positive til forslaget.

Figur 1: Holdninger til økt partimessig proporsjonalitet betinget av respondentenes partistemmegivning ved valget i 2017 (N=1096)

Eksperiment II: Distriktsrepresentasjon

For å undersøke holdninger til overrepresentasjonen av distriktene i den nåværende valgordningen ble respondentene stilt følgende spørsmål:

I den norske valgordningen er distriktene ivaretatt gjennom høyere representasjon på Stortinget enn de folkerike områdene av landet. Valgordningen fordeler i dag stortingsrepresentantene på fylkene med bakgrunn i folketallet i fylket og fylkets geografiske størrelse. I Norge diskuteres det nå å fordele antall stortingsrepresentanter som skal velges fra de ulike fylkene kun etter antall innbyggerne. [STIMULI]. Hvor sterkt for eller imot er du til et slikt forslag om å fordele antall stortingsrepresentanter som skal velges fra de ulike fylkene kun etter antall innbyggere?

Også dette spørsmålet hadde syv svarkategorier med ytterpunktene svært sterkt for (1) og svært sterkt imot (7). I tillegg til kontrollgruppen randomiserte vi respondentene til én eksperimentgruppe som ble informert om at: «*En slik endring kan føre til at de mer folkerike delene av landet blir sterkere representert på Stortinget mens distriktene blir svakere representert enn med dagens valgordning*».

Forslaget om å fordele stortingsrepresentantene på fylkene etter antall innbyggere har ikke sterk støtte blant velgerne (se online appendiks Tabell 1). Et flertall av velgerne (53 prosent) er i varierende grad imot dette forslaget, mens 28 prosent gir sin støtte til forslaget. Til tross for kritikken av den såkalte «arealfaktoren» i den offentlige debatten ser overrepresentasjonen av mindre folkerike fylker ut til å ha støtte i befolkningen. Det er også færre respondenter (18,2 prosent) som ikke tar stilling til dette forslaget sammenlignet med spørsmålet om økt partimessig proporsjonalitet.

Resultatet av eksperiment II er presentert i Tabell 2. Det fremgår her at gruppen som ble fortalt at å fordele stortingsrepresentantene kun etter antall innbyggere i fylkene, styrker

representasjonen til de folkerike delene av landet samtidig som distriktsrepresentasjon svekkes i mer negative til forslaget sammenlignet med kontrollgruppen som ikke fikk slik informasjon. Velgerne er altså i utgangspunktet negative til å endre valgordningen på dette punktet, og de blir mer negative når de blir presentert for kontekstuell informasjon om konsekvensene av forslaget (- 4,39 prosentpoeng).

Påvirkes svarfordeling av hvorvidt respondentene bor i fylker som kan tape på forslaget? Modell II i Tabell 2 gir svar på dette spørsmålet. Samspillsleddet er ikke signifikant, noe som tilsier at det å bli eksponert for ulik informasjon ikke blir påvirket av hvorvidt respondentene bor i et fylke som taper på en slik endring. Men det å bo i et fylke som antas å tape på forslaget har en sterk selvstendig effekt på støtten til forslaget om å fordele mandatene på fylkene kun etter innbyggertallet i fylkene. Det svekker støtten til forslaget med 13 prosentpoeng på skalaen fra 0 til 100, og hvis vi fjerner det ikke-signifikante samspillsleddet i regresjonsanalysen, så øker dette tallet til 16 prosentpoeng. Forslaget om å fordele stortingsrepresentantene på fylkene kun etter antall innbyggere i fylkene har i sum ikke sterk oppslutning blant respondentene, og motstanden mot forslaget er ekstra sterkt blant velgere som bor i fylker som kan miste mandater hvis forslaget skulle bli gjennomført. Vi tror disse resultatene illustrerer sentrum-periferidimensjonens betydning i norsk politikk, og en historisk tradisjon for å ta hensyn til distriktene i mandatfordelingen (se Aardal 2010).

Tabell 2: Regresjonsanalyse av holdninger til å fordele stortingsrepresentantene på fylkene etter antall innbyggere (Skala 0-100, OLS med standardfeil i parentes).

Variabler	Modell I	Modell II
Folkerike deler av landet sterkere representert	-4,39(1,48)**	-4,13(1,54)**
Bor i fylker som vil tape mandat		-13,03(3,14)***
Folkerike deler sterkere representert x fylket som taper mandat		-7,05(4,83)
Kollektiv test samspillsledd (F-verdi)		2,12
Konstantledd	42,89	44,42
N	1410	1410

** 5-prosentnivået. *** 1-prosentnivået.

For å undersøke om eksperiment I og II også påvirket respondentenes holdninger til hvor lett eller vanskelig det bør være å endre stortingsvalgordningen stilte vi samtlige respondenter følgende spørsmål:

«Den norske valgordningen inneholder grunnleggende regler både om fordelingen av stortingsmandatene på de politiske partiene og på fylkene. Disse reglene er plassert i Grunnloven, som er vanskelig å endre. Forslag om grunnlovsendring må legges fram for Stortinget i løpet av de tre første periodene etter et valg før de kan vedtas etter et nytt stortingsvalg og da med 2/3 flertall. Mener du det bør bli lettere, vanskeligere, eller bør det være like vanskelig som i dag å endre stortingsvalgordningen?»

Svarkategoriene på spørsmålet var lettere, likt som i dag, eller vanskeligere. Her randomiserte vi respondentene slik at halvparten fikk dette spørsmålet før spørsmålene om de to reformforslagene, mens den resterende halvparten fikk spørsmålet etter å ha svart på spørsmål om reformforslagene. Det viser seg at blant respondentene som fikk spørsmålet om hvor lett eller vanskelig det bør være å endre stortingsvalgordningen før reformforslagene, så mente i overkant av 20 prosent det burde bli lettere, mens 77 prosent mente det burde være som i dag. I gruppen av respondenter som fikk det samme spørsmålet etter å ha svart på spørsmål

om de to reformforslagene, er tilsvarende tall 13 prosent (lettere), og 83 prosent (likt som i dag). Denne endringen i svarfordelingen er signifikant ($t=3,67$, $p< 0,05$). Vi finner også at velgere som stemte på et av de mindre partiene i 2017, er langt mindre tilbøyelig til å mene at det bør bli lettere å endre valgordningen ($t=-4,85$, $p< 0,05$). Det gjelder også velgere som bor i et av distriktsfylkene, men denne effekten er ikke signifikant ($t=-1,02$, $p=0,31$). Generelt sett er velgerne lite endringsorienterte på dette området. Et tydelig flertall ønsker å beholde dagens lovverk som gjør det vanskelig å endre valgordningen. Dette synspunktet blir styrket når velgerne blir presentert for aktuelle forslag om endringer i valglovgivningen.

Eksperiment III: Økt innslag av personvalg

Personvalginnslaget i stortingsvalgordningen ble belyst med følgende spørsmål:

I Norge diskuteres det nå å gi velgerne større innflytelse over hvilke kandidater på partienes valglistene som velges til Stortinget. [Stimuli]. Det betyr at det innføres en personvalgordning ved stortingsvalg. Hvor sterkt for eller imot er du til et slikt forslag om personvalgordning?

Igjen ble det benyttet syv svarkategorier med ytterpunktene svært sterkt for (1) og svært sterkt imot (7). I tillegg til kontrollgruppen, som ikke fikk ytterligere informasjon, ble respondentene randomisert i tre eksperimentgrupper. Gruppe 1 ble gitt ytterligere informasjon om betydningen av forslaget for velgerne (et tillegg til den første setningen): «*En slik endring vil styrke velgernes innflytelse over hvem blir valgt inn på Stortinget*». Gruppe 2 ble fortalt at: «*En slik endring vil svekke partienes innflytelse over hvem blir valgt inn på Stortinget*». En tredje gruppe ble informert om den nåværende stortingsvalgordningen: «*Velgerne kan i dag endre på stemmeseddelen ved stortingsvalg, men over halvparten av et partis velgere må foreta den samme endringen for at det skal overstyre partienes valglistene, noe som aldri har skjedd*».

Spørsmålet om personvalg er nokså ledende, og man kan innvende at formuleringen til gruppe 2 – «svekke partienes innflytelse» – er for lite spesifikk. Det er ikke sikkert at respondentene tenker over de hensynene som partiene vektlegger når de setter sammen listene; for eksempel at listene skal være balanserte etter sosial bakgrunn, geografi, og etter eventuelle politiske konfliktlinjer innad i partiet. Partienes kontroll over listesammensetningen kan også bidra til at man gjennomfører en koordinert og helhetlig valgkamp. Det er tenkelig at noen respondenter ønsker å ivareta slike hensyn, uten at de umiddelbart ser at det kan henge sammen med å «svekke partienes innflytelse». Med det forbeholdet mener vi likevel at eksperimentet samlet sett belyser hvordan respondentene balanserer velgernes innflytelse opp mot partienes innflytelse over kandidatutvelgelsen til Stortinget. Videre er det interessant å undersøke om dagens personvalgordning ved stortingsvalg der velgerne kan endre på listene uten at det har praktisk betydning påvirker holdningene til en mulig personvalgreform.

Svarfordelingen viser at et flertall (52,6 prosent) av respondentene støtter forslaget, et mindretall (24,1 prosent) er motstandere av å innføre personvalg, mens i overkant av 23 prosent ikke har gjort seg opp en mening (se online appendiks Tabell 1). Dette er dermed det eneste av forslagene til endringer i valglovgivningen som et flertall av velgerne uttrykker støtte til. Selv om spørsmålsformuleringene er ulike, skal det nevnes at et spørsmål om holdningen til personvalg i stortingsvalgundersøkelsen 2005 viser tilsvarende støtte til forslaget (58 prosent for forslaget i 2005) (Bergh m.fl. 2014: 21).

Hvorvidt det å bli eksponert for varierende informasjon påvirket respondentenes holdninger fremgår av Tabell 3. Det er ikke spesielt overraskende at det å bli opplyst om at en slik endring vil styrke velgerne innflytelse over hvem som blir valgt inn på Stortinget, bidrar til å øke støtten til forslaget sammenlignet med kontrollgruppen som ikke fikk informasjon (+ 6,73 prosentpoeng). Dette er igjen et eksempel på at de holdningene velgerne har i utgangs-

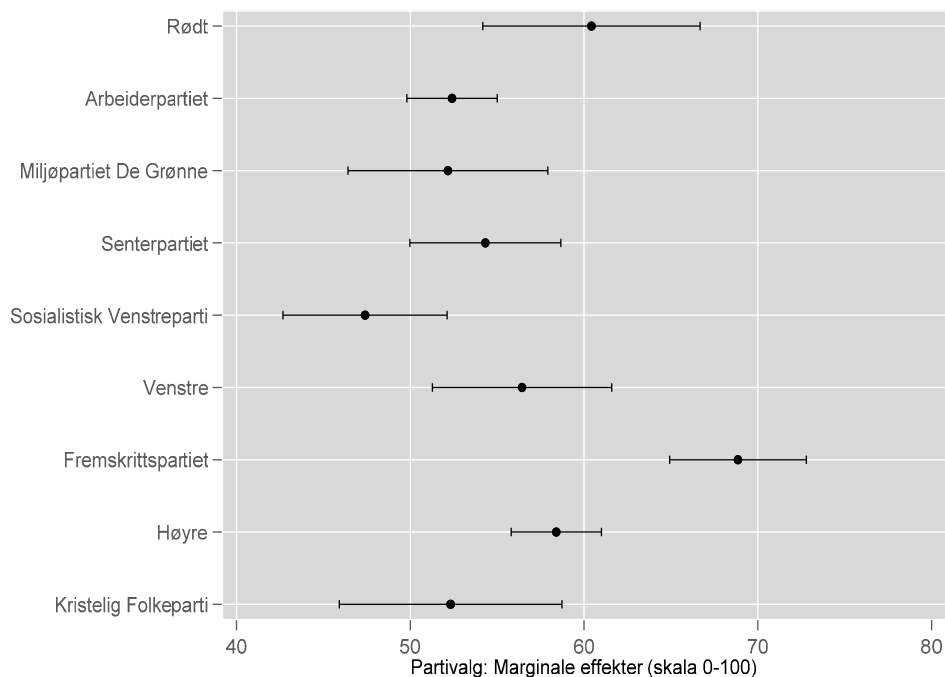
punktet blir styrket når man presenteres for ytterligere informasjon. Det å bli eksponert for at forslaget svekker partienes innflytelse over kandidatutvelgelsen har ikke betydning for støtten til forslaget. Det er videre interessant å se at det å få informasjon om dagens ordning som gir velgerne mulighet til å personstemme uten at det har praktisk betydning, bidrar til å øke støtten til personvalg sammenliknet med kontrollgruppen. Den sistnevnte effekten er derimot moderat (+ 2,77 prosentpoeng) og kun signifikant på 10-prosentnivået.

Tabell 3: Regresjonsanalyse av holdninger til forslaget om personvalg ved stortingsvalg (Skala 0-100, OLS med standardfeil i parentes).

Variabler	Koeffisient (s.e)
Øker velgernes innflytelse på kandidatutvelgelsen	6,73(1,72)***
Svekker partienes innflytelse på kandidatutvelgelsen	-1,46(1,68)
Dagens ordning uten reell velgerinnflytelse på kandidatutvelgelsen	2,77(1,71)*
Konstantledd	55,16
N	1404

* 10-prosentnivået, *** 1-prosentnivået

Figur 2 viser holdningene til personvalg blant partienes velgere kontrollert for ulike stimuli. Selv om det er få observasjoner for de minste partiene i denne analysen, så er svarfordeling velkjent fra debatten om personvalg (med unntak av for partiet Rødt). SV, AP, MDG og KrF sine velgere er mest kritiske til større innslag av personvalg, mens Rødt, Høyre og særlig Frps velgere er mest positive. Sistnevnte parti har stemt ned forslag om innføring av personvalg når det har vært behandlet på Stortinget. Her er det altså en avstand mellom partiets politikk og velgernes synspunkter.

Figur 2: Holdninger til personvalg etter partivalg (kontrollert for randomisering i kontroll- og eksperimentgrupper, N=1106).

Konklusjon

Den norske valgordningen er jevnlig gjenstand for debatt og utredninger. Debatten preges av partienes synspunkter på ulike reformforslag, mens vi vet lite om velgernes holdninger til stortingsvalgordningen generelt, og til ulike reformforslag spesielt. Vår analyse har følgelig vært opptatt av å belyse velgernes holdninger til stortingsvalgordningen gitt ulike konsekvenser av konkrete reformforslag.

Med bakgrunn i empiri fra de tre surveyeksperimentene finner vi at det eneste reformforslaget som har støtte blant et flertall av velgerne, er økt innslag av personvalg. I spørsmålet om økt partimessig proporsjonalitet er velgerne delt på midten, mens et flertall er imot forslaget om å fordele mandatene på fylkene (valgdistriktene) kun etter antall innbyggere i fylkene.

Resultatene fra surveyeksperimentene viser at velgerne i svært stor grad påvirkes av informasjon om hvilke konsekvenser som kan forventes hvis forslagene gjennomføres. Her er det et viktig metodisk poeng – velgerne ser i begrenset grad ut til å ha stabile holdninger til utformingen av stortingsvalgordningen, og først når velgerne informeres om konsekvensene av endringsforslagene kommer sterke synspunkter til uttrykk. Denne effekten er særlig tydelig i spørsmålet om økt partimessig proporsjonalitet. Velgerne slutter opp om proporsjonalitet som prinsipp, men støtten til dette prinsippet svekkes i betydelig grad når konsekvensene introduseres. Spesielt mulighetene for at økt proporsjonalitet kan svekke representasjonen til de større partiene og skape utfordringer for regjeringsdannelsen, bidrar til å endre velgernes holdninger i negativ retning. Velgere som stemte på et av de mindre partiene i 2017, er, som forventet, mer positive til økt proporsjonalitet. Men også blant småpartienes velgere svekkes oppslutningen om større partimessig proporsjonalitet noe når de blir informert om mulige konsekvenser for regjeringsdannelsen.

Støtten til forslaget om å fordele stortingsrepresentantene på fylkene etter antall innbyggere svekkes noe når respondentene blir fortalt at det vil styrke representasjonen til de folkerike delene av landet. Forslaget har, som forventet, lav oppslutning blant velgere som bor i fylker som vil komme dårligere ut med folketallet som grunnlag for mandatfordelingen på valgdistriktene.

Endelig er det ikke overraskende at forslaget om økt personvalg har størst støtte blant velgere som opplyses om at det vil styrke deres egen innflytelse over hvem som blir valgt inn på Stortinget. Det er også interessant at det å bli opplyst om dagens «symbolske» personvalgordning bidrar til å øke oppslutningen om forslaget noe, selv om denne effekten ikke er spesielt sterk. Å få informasjon om at det svekker partienes innflytelse på kandidatutvelgelsen, har ikke betydning for respondentenes holdninger til økt innslag av personvalg. Det kan hende at denne formuleringen er litt for generell, og at respondentene ikke har klart for seg hva en slik «svekkelse» innebærer.

Denne artikkelen har tatt utgangspunkt i en forventning om at velgernes holdninger til stortingsvalgordningen er avhengig av hvilke konsekvenser det å endre valgordningen kan ha for velgeren selv. Det viser seg i høy grad å være tilfelle. Valgordninger er ofte komplekse og velgerne kan ikke forventes å ha velutviklede holdninger til dem. Eksperimentene viser at for å avdekke velgernes holdninger til stortingsvalgordningen, er det avgjørende å gi respondentene kontekstuell informasjon. Når slik informasjon gis så viser eksperimentene at det er et tydelig gap mellom reformvinnere og reformtapere i holdningene til valgreformer. Det bør understrekes at også andre konsekvenser av valgordningen kan ha betydning for velgernes synspunkter på stortingsvalgordningen. Det er behov for flere eksperimenter som undersøker betydningen av blant annet overrepresentasjonen av Finnmark, og at økt partimessig forholdsmessighet også kan redusere terskelen for dannelsen av nye partier

eller lister. Tilsvarende gjelder for spørsmålet om personvalg som kan ha betydning for den sosiale representativiteten, den interne partidisiplinen og valgkampen. Våre resultater viser at hva velgerne mener om endringer i stortingsvalgordningen vil være betinget av hvilke konsekvenser slike reformforslag vil ha for dynamikken i det politiske systemet.

Litteratur

- Achen, C. H., & Bartels, L. M. (2017) *Democracy for realists: Why elections do not produce responsive government* (Vol. 4). Princeton University Press.
- Anckar, C. (2002) *Effekter av valsystem*, Stockholm: SNS Förlag.
- Anderson, C. J., A. Blais, T. D. Shaun Bowler, and O. Listhaug (2005) *Losers' Consent: Elections and Democratic Legitimacy*. Oxford: Oxford University Press.
- Anderson, C. J. and C. A. Guillory (1997) «Political institutions and satisfaction with democracy: A cross-national analysis of consensus and majoritarian systems.» *American Political Science Review* 91(01): 66–81.
- Anderson, C. J. and A. J. LoTempio (2002) «Winning, losing and political trust in America.» *British Journal of Political Science* 32(02): 335–351.
- Arnesen, S., Broderstad, T. S., Johannesson, M. P., & Linde, J. (2019) Conditional legitimacy: How turnout, majority size, and outcome affect perceptions of legitimacy in European Union membership referendums. *European Union Politics* 20(2): 176–197. DOI: <https://doi.org/10.1177/1465116518820163>
- Bergh, J., Christensen, D. A., Folkestad, B., Karlsen, R., & Saglie, J. (2014) *Personvalg ved stortingsvalg: Konsekvenser av en endring av personvalgreglene ved stortingsvalg*. Rapport-Institutt for samfunnsforskning.
- Bergh, J., Christensen, D. A., Folkestad, B., Karlsen, R., & Saglie, J. (2016) Personvalg ved stortingsvalg? *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift* 32(03): 217-242.
- Bowler, S., & Donovan, T. (2007) Reasoning about institutional change: winners, losers and support for electoral reforms. *British Journal of Political Science* 37(3): 455-476.
- Carey, J. M., & Hix, S. (2011) The electoral sweet spot: Low-magnitude proportional electoral systems. *American Journal of Political Science* 55(2): 383-397.
- Christensen, D. A., Arnesen, S., & Midtbø, T. Påvirker innvandrings-scenarier nordmenns holdninger til innvandrere? Et surveyeksperiment. *Tidsskrift for samfunnsforskning* 60(02): 123-139.
- Citrin, J. (1974) Comment: The political relevance of trust in government. *American Political Science Review* 68(3): 973-988.
- Dahlberg, S., & Linde, J. (2016) Losing happily? The mitigating effect of democracy and quality of government on the winner–loser gap in political support. *International Journal of Public Administration* 39(9): 652-664.
- Donovan, T., & Karp, J. (2017). Electoral rules, corruption, inequality and evaluations of democracy. *European Journal of Political Research* 56(3): 469-486.
- Esaïasson, P. (2011) Electoral losers revisited—how citizens react to defeat at the ballot box. *Electoral Studies* 30(1): 102–113.
- Esaïasson, P., Persson, M., Gilljam, M., & Lindholm, T. (2019) Reconsidering the Role of Procedures for Decision Acceptance. *British Journal of Political Science* 49(1): 291-314. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0007123416000508>
- Farell, David M. (1997) *Comparing Electoral Systems*, London: Prentice Hall.
- Farrell, D. M., & McAllister, I. (2006) Voter satisfaction and electoral systems: Does preferential voting in candidate-centred systems make a difference? *European Journal of Political Research* 45(5): 723-749.

- Gallagher, M., & Mitchell, P. (2005) *The Politics of Electoral Systems*, Oxford: Oxford University Press.
- Ivarsflaten, E. (2018) *Norsk medborgerpanel, runde 12*. Koordinator: Ivarsflaten, E. Vitenskapelig team ved Universitetet i Bergen og UNI Research Rokkansenteret: Dahlberg, S., Løvseth, E., Arnesen, S., Peters, Y., Knudsen, E., Bjånesøy, L., Bygnes, S., Tvinnereim, E., Böhm, G., Bærøe, K., Cappelen, C., Eidheim, M. Datainnsamler: Ideas2evidence. Første utgave, NSD, Bergen 5. August 2018.
- Laver, M. (1996) Discussing Electoral Reform. I *Report of the Constitution Review Group, Government of Ireland*. May 1996.
- Marien, S. and A. Kern (2017) «The winner takes it all: Revisiting the effect of direct democracy on citizens' political support.» *Political Behavior*, 1–26.
- Norris, P. (2004) *Electoral Engineering. Voting Rules and Political Behaviour*, Cambridge: Cambridge University Press.
- OSCE/ODIHR. (2009) *Norway. Parliamentary Elections 14 September 2009. Election Assessment Mission Report*. Warszawa.
- Renwick, A., & Pilet, J. B. (2016) *Faces on the ballot: The personalization of electoral systems in Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Reynolds, A. (2011) *Designing Democracy in a Dangerous World*. Oxford: Oxford University Press.
- Shugart, M. S., & Taagepera, R. (2017) *Votes from Seats: Logical Models of Electoral Systems*. Cambridge: Cambridge University Press.
- St-Vincent, S. L., Blais, A., & Pilet, J. B. (2016) The electoral sweet spot in the lab. *Journal of Experimental Political Science* 3(1): 75-83.
- Urwin, D. (1977) Electoral Systems. *Institutt for sammenliknende politikk*, Universitetet i Bergen, Rapport nr. 1.
- Valen, H. (1985) «Valgsystemet». I T. Nordby (red), *Storting og regjering 1945-1985. Institusjoner – rekruttering*. Kunnskapsforlaget, Oslo.
- Aardal, B. (2002) Electoral Systems in Norway. I B. Grofman & A. Lijphart (red.), *The Evolution of Electoral and Party Systems in the Nordic Countries* (s. 167-224). New York: Agathon Press.
- Aardal, B. (2010) Den norske stortingsvalgordningen og dens politiske konsekvenser. *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift* 26(02): 75-104.
- Aardal, B. (2014) «Valgordningen – proporsjonalitet og distriktsrepresentasjon.» I *Stortingets historie 1964-2014*, eds. Hanne Marthe Narud, Knut Heidar and Tore Grønlie. Bergen: Fagbokforlaget. 285-297.

Online appendiks

Tabell 1: Holdninger til tre reformforslag: Økt proporsjonalitet, fordeling av stortingsrepresentanter på fylkene etter antall innbyggere, og økt innslag av personvalg (Prosent)

Svarfordeling	Økt partimessig proporsjonalitet	Fordele stortingsrepresentantene på fylkene etter innbyggertall	Økt personvalg
For	34,6	28,7	52,6
Hverken eller	26,4	18,2	23,2
Imot	39	53	24,1
N	1399	1410	1404